

DOI 10.36074/logos-20.09.2024.044

ПРОФЕСІЙНА САМОРЕАЛІЗАЦІЯ ВЧИТЕЛЯ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА

Дмитрієва Оксана Вікторівна¹

---

¹ аспірант кафедри педагогіки та освітнього менеджменту
КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради», УКРАЇНА

Анотація. У статті розглянуто наукову проблему професійної самореалізації вчителя образотворчого мистецтва закладу позашкільної освіти. За результатами аналізу наукових праць було уточнено сутність поняття "професійна самореалізація вчителя образотворчого мистецтва". Визначено й схарактеризовано основні напрямки самореалізації вчителя образотворчого мистецтва в закладі позашкільної освіти.

В сучасному світі, де креативність та інноваційність стають дедалі важливішими, роль вчителя образотворчого мистецтва виходить далеко за рамки простого викладання. Професійна самореалізація вчителя стає ключовим фактором у розвитку творчого потенціалу учнів, формуючи особистість, готову до життя в мінливому й динамічному середовищі. Вчитель образотворчого мистецтва – це не просто фахівець, який володіє знаннями та методиками викладання. Це особистість, яка постійно самовдосконалюється та само розвивається, адже професійна самореалізація є невід'ємною частиною його професійної діяльності.

Ряд науковців, таких як С. Максименко, О. Артемова, Я. Дубяга, О. Вознюк, О. Дубасенюк., Ю. Костюшко, Н. Осадчук, Н. Сидорчук Р. Ассаджолі, В. Демиденко, О. Економова та інші, вивчали самореалізацію особистості з точки зору психології. І. Бех, Л. Божович, О. Артемова, Л. Мартиненко, Л. Рибалко, І. Андрощук, І. Андрощук та інші дослідники підкреслюють важливість професійної та творчої самореалізації вчителів. Професійне становлення фахівця досліджували М. Козирєв, Ю. Козловська. Проблему самореалізації викладачів мистецьких дисциплін вивчали А. Дяченко, О. Музика, Т. Батієвська, О. Каленюк, О. Кайдановська, М. Пічкур, Л. Покровщук, О. Смірнова, Т. Штикало та ін.

Творча самореалізація вчителя образотворчого мистецтва є предметом

SECTION 16.
PÉDAGOGIE ET ÉDUCATION

досліджень таких сучасних науковців як Лі Янь, М. Пічкур, Г. Сотська. Однак, проблема професійної самореалізації вчителів образотворчого мистецтва в умовах закладів позашкільної освіти ще досліджено не достатньо.

Ця стаття має на меті дослідити шляхи професійної самореалізації вчителів образотворчого мистецтва в контексті позашкільної освіти. Для досягнення цієї мети було поставлено такі завдання: на основі аналізу наукових джерел уточнити сутність поняття "професійна самореалізація вчителів образотворчого мистецтва" та виокремити та охарактеризувати основні напрямки професійної самореалізації вчителів образотворчого мистецтва в умовах закладів позашкільної освіти.

У «Словнику термінів і понять сучасної освіти» за редакцією Л.М. Михайлової надано таке визначення: «самореалізація – процес предметного втілення особистістю базових інтелектуально-особистісних утворень, набутих на етапі самоактуалізації». Самоактуалізація – прагнення людини до найповнішого виявлення і розвитку своїх можливостей; процес набуття особистістю внутрішніх сил (якостей, ціннісно-смыслових орієнтацій, здібностей), які виступають спонуками до її усвідомленої діяльності та поведінки [4].

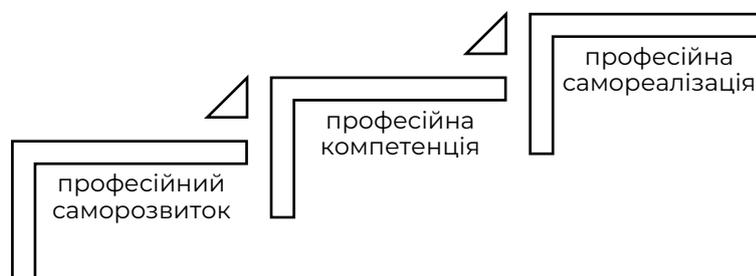
Сучасні вимоги до освіти роблять професійне зростання вчителів, зокрема образотворчого мистецтва, надзвичайно важливим. Це зумовлює потребу в їхній самореалізації у власній професійній діяльності. Важливо не лише володіти знаннями з предмета, а й постійно розвиватися, вдосконалювати свої методи та навички. Саме тому професійна самореалізація стає для викладачів образотворчого мистецтва ключовим фактором успіху.

Отже, з огляду на сучасні тенденції розвитку освіти, виникає потреба чітко окреслити поняття «професійна самореалізація вчителів образотворчого мистецтва» та визначити основні напрямки їхньої професійної самореалізації. О.І. Артемова розглядає професійну самореалізацію особистості як «характеристику всього її життєвого шляху в контексті професійної сфери від етапу початкового професійного становлення до передвиходу на пенсію» [1]. За висновками вченої – це багатогранний процес, який характеризується самоцінністю, саморозкриттям та раціональним використанням потенціалу. Цей процес має чітко виражені етапи: перший – етап особистісного становлення в обраній професії; другий – професійне зростання і розвиток професійної компетентності; наступний – професійний інтелектуальний досвід.

Етап особистісного становлення в обраній професії передбачає усвідомлення своїх здібностей, інтересів, цінностей та вибір професії, яка їм

відповідає. За цим слідує професійна адаптація та індефікація. На цьому етапі відбувається входження в професію, оволодіння необхідними знаннями, навичками та вміннями та формується стійке уявлення про себе як про професіонала. Професійне зростання і розвиток професійної компетентності передбачає підвищення кваліфікації: постійне вдосконалення своїх знань та навичок, оволодіння новими методами та технологіями роботи, участь у професійних конкурсах та конференціях, що дозволяє обмінюватися досвідом з колегами, знайомитися з інноваціями в своїй галузі та отримувати визнання своїх досягнень; наставництво, яке передбачає передачу свого досвіду та знань молодим фахівцям. Професійний інтелектуальний досвід зумовлений формуванням власного стилю роботи, розробкою авторських методик та програм, участь у наукових дослідженнях. Цей етап характеризується творчим підходом до роботи та вмінням генерувати нові ідеї, передбачає внесок у розвиток своєї галузі та отримання наукових результатів.

Важливо зазначити, що особистісна професійна самореалізація – це не одноразова дія, а постійний процес, який триває протягом усього життя людини. Цей процес дозволяє людині не лише досягти успіху в своїй професії, але й повною мірою розкрити свій особистий потенціал. Професійна самореалізація, у свою чергу, є метою професійного саморозвитку. Педагог розвивається, щоб досягти більшого в своїй кар'єрі і відчувати задоволення від роботи. Професійний саморозвиток є основою для професійної компетентності. Чим більше педагог вчиться і розвивається, тим більшу компетентність він набуває. Професійна компетентність є інструментом для професійної самореалізації. Чим вища компетентність педагога, тим більше можливостей він має для реалізації своїх амбіцій. Професійна самореалізація, у свою чергу, є метою професійного саморозвитку. Педагог розвивається, щоб досягти більшого в своїй кар'єрі і відчувати задоволення від роботи.

Мал. 1. **Взаємозв'язок між професійною самореалізацією, професійним саморозвитком та професійною компетентністю**

SECTION 16.
PÉDAGOGIE ET ÉDUCATION

Професійна компетентність викладача – це інтегрована професійно-особистісна характеристика, яка включає ціннісні орієнтації, фахові й функціональні знання, уміння і навички та особистісні якості, спрямовані на досягнення ефективного результату у професійній діяльності.

Структуру професійної компетентності викладача, на думку Саюк В.І., складають такі компоненти:

1. мотиваційний компонент – сукупність потреб, мотивів, інтересів, ціннісних орієнтацій, ставлень, відповідно цілям і завданням педагогічної діяльності, та їх інтегративних комплексів (власні пізнавальні потреби й інтереси, гуманістична спрямованість, прагнення реалізуватись у науково-педагогічній діяльності тощо);

2. когнітивний компонент – сукупність знань, необхідних для здійснення науково-педагогічної діяльності (знання предмета, педагогічні, психологічні, основи організації й управління навчальним процесом тощо);

3. операційний компонент – сукупність умінь і навичок, необхідних для практичного вирішення навчальних і виховних задач (уміння встановлювати міжособистісний контакт, організувати міжособистісну взаємодію, упорядковувати і передавати навчальну інформацію тощо);

4. особистісний компонент – сукупність важливих для професійної педагогічної діяльності особистісних якостей (комунікативність, відповідальність, емпатія, готовність до рефлексії, здатність до самоаналізу і самоуправління тощо) [6].

Під психологічною компетентністю педагога розуміють його здатність до засвоєння нових знань, готовність до співпраці зі всіма учасниками освітнього процесу, до особистісного професійного розвитку.

Крім того виділяють методичну компетентність, яка проявляється у використанні різноманітних методів і засобів навчання, поінформованості, орієнтації і використанні нових освітніх технологій, розробці дидактичних матеріалів. Предметна компетентність викладача – теоретична і практична готовність до викладання предмета, дисципліни, курсу тощо.

Не можна обійти увагою комунікативну компетентність педагога, яку визначають рівнем і стилем спілкування, що є невід'ємною частиною та умовою професійної та громадської діяльності.

Управлінська компетентність викладача розкривається у здатності планувати, аналізувати, організувати і контролювати навчально-виховний процес та власну професійну діяльність для досягнення прогнозованого результату.

Проективна компетентність викладача полягає у здатності розробки, та втілення освітніх проектів, ділового співробітництва, передбачення наслідків

професійної та особистої діяльності.

Доведено, що досягнення професійної компетентності не можливе без спрямованості на творення та новаторського підходу, який виявляється в освоєнні нових ефективних алгоритмів і способів виконання діяльності, у нестандартному розв'язуванні педагогічних задач. Якщо проаналізувати діяльність й особистісні якості видатних особистостей, які досягли високих професійних результатів, стає очевидною їх потужна інноваційна спрямованість. Розвиток інноваційного потенціалу і спрямованості особистості здійснюється шляхом вибору відповідних моделей-еталонів і прагнення до них. Слід ураховувати обрані суб'єктом особистісні стандарти і моделі, які являють собою "образ-мету" розвитку. Зауважимо, що в особистості, яка прогресивно розвивається мета, еталони і стандарти, постійно змінюються, підвищуючи свій рівень [2].

На наш погляд, стосовно зазначеного вище можна дати таке визначення: професійна самореалізація – це процес, під час якого людина реалізує свій потенціал, досягає поставлених цілей і відчуває задоволення від своєї роботи. Це не просто виконання обов'язків, а пошук свого місця в професії, розвиток власних талантів і навичок.

Професійний саморозвиток – це безперервний процес навчання і вдосконалення своїх знань, умінь і навичок. Це інвестування в себе для досягнення нових висот у кар'єрі.

Професійна компетентність – це сукупність знань, умінь і навичок, необхідних для успішного виконання професійних завдань.

Ми досліджуємо професійну самореалізацію вчителя образотворчого мистецтва, яка має обумовлені особливості. О. Музика визначає професійний саморозвиток, який веде до самореалізації майбутнього художника-педагога, як безперервний, свідомий, цілеспрямований процес, який веде до особистісного зростання, підвищення рівня професіоналізму. На думку вченої цей процес ґрунтується на інтеграції образотворчих знань, умінь і навичок та самостійній, систематичній, високоорганізованій, продуктивній творчій діяльності. Науковиця вважає важливою умовою саморозвитку та самореалізації особистості творчу активність. Механізмом розвитку цієї активності визначає творчий пошук, який підвищує самостійність та активність у навчальному процесі, розвиває мислення, пізнавальні інтереси та є важливим компонентом саморозвитку особистості і необхідною умовою самореалізації особистості [5].

Лі Янь, досліджуючи творчу самореалізацію вчителя образотворчого мистецтва в контексті професійної самореалізації, вважає творчу самореалізацію вчителя образотворчого мистецтва «інтегрованим

SECTION 16.
PÉDAGOGIE ET ÉDUCATION

особистісним новоутворенням, котре поєднує механізми самотворення і самовираження творчого потенціалу педагога та його учнів у художньо-педагогічній діяльності й відбиває специфіку сприйняття, освоєння й створення продуктів образотворчого мистецтва» [3].

Специфіка творчої самореалізації вчителя образотворчого мистецтва полягає в тому, що педагог не лише сам творить, але й допомагає творити своїм учням, створюючи атмосферу, в якій кожен може розкрити свій творчий потенціал, допомагає учням знайти свій власний шлях у світі мистецтва. Цей процес має два основних аспекти: внутрішній, коли педагог сам творить, досліджує та експериментує, та зовнішній, коли вчитель ділиться своїм творчим потенціалом з учнями.

В результаті творчої самореалізації педагог відчуває себе щасливим та реалізованим, має високий рівень мотивації та задоволеності працею, є прикладом для своїх учнів. Учні, у свою чергу, отримують знання та навички з образотворчого мистецтва, розвивають свою творчість та креативність, стають особистісно зрілими людьми. Творча самореалізація вчителя образотворчого мистецтва – це не просто особистий успіх, це запорука успішного навчання та розвитку дітей.

Можемо зробити висновок, що творча самореалізація вчителя образотворчого мистецтва – це динамічний процес, який відбувається в рамках художньо-педагогічної діяльності, який поєднує в собі самотворення та самовираження педагога та сприяє розвитку особистості як педагога, так і його учнів.

Основними напрямки професійної самореалізації вчителя образотворчого мистецтва закладу позашкільної освіти є:

1. методична самореалізація, яка включає розробку та впровадження інноваційних методів та прийомів навчання; участь у методичних об'єднаннях, семінарах, конференціях; використання інформаційно-комунікаційних технологій у навчанні;

2. наукова самореалізація, а саме: проведення наукових досліджень у галузі методики викладання образотворчого мистецтва; публікацію наукових статей та методичних розробок; участь у наукових конференціях;

3. художня самореалізація: участь у виставках та конкурсах; створення власних художніх творів; організація творчих проєктів для учнів.

Умовами успішної професійної самореалізації вчителя образотворчого мистецтва, на нашу думку, можна вважати:

1. наявність творчого потенціалу (вміння бачити красу навколишнього світу; розвинена фантазія та креативність; художні здібності);

2. мотивація до саморозвитку (прагнення до досконалості; готовність до

постійного навчання; відкритість до нового);

3. сприятливі умови для творчості (підтримка з боку адміністрації та колег; можливість для самореалізації в рамках навчального процесу; доступ до матеріалів та ресурсів).

Висновок. Професійна самореалізація, професійний саморозвиток та професійна компетентність вчителя образотворчого мистецтва утворюють інтегральну систему, що визначає успішність його педагогічної діяльності. Кожен з цих компонентів взаємопов'язаний і взаємозумовлений.

Професійна компетентність як сукупність знань, умінь і навичок, необхідних для ефективного виконання професійних обов'язків, є фундаментом для професійного саморозвитку. Постійне оновлення знань, опанування нових технологій, методик та прийомів навчання дозволяє вчителю розширювати межі своєї компетентності, підвищувати якість освітнього процесу та забезпечувати індивідуальний підхід до кожного учня. Професійний саморозвиток, у свою чергу, є рушійною силою професійної самореалізації. Саме через постійне вдосконалення своїх професійних якостей вчитель має можливість реалізувати свій творчий потенціал, досягати поставлених цілей і відчувати задоволення від своєї роботи.

Професійна самореалізація вчителя образотворчого мистецтва – це динамічний, цілеспрямований процес розвитку та використання його творчого потенціалу, який веде до досягнення високих результатів у педагогічній діяльності.

Невід'ємною частиною професійної самореалізації вчителя образотворчого мистецтва в умовах закладу позашкільної освіти є творча самореалізація. Творча самореалізація вчителя образотворчого мистецтва в закладі позашкільної освіти є особливо важливою, оскільки вона передбачає не лише передачу знань і умінь, але й розвиток творчих здібностей учнів. Вчитель-художник, реалізуючи себе в творчій діяльності, стає для учнів зразком для наслідування, мотивує їх до самостійного творчого пошуку і сприяє формуванню їхньої особистості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

- [1] Артемова, О. І. (2010). Професійна самореалізація особистості в сучасних умовах. Український науковий журнал "ОСВІТА РЕГІОНУ". С. 97. №1.
- [2] Вознюк, О. В., Дубасенюк, О. А., Костюшко, Ю. О., Осадчук, Н. П., & Сидорчук, Н. Г. (2020). Теорія і практика професійної акмеології. Євро-Волинь.
- [3] Лі, Янь. (2021). Творча самореалізація вчителя образотворчого мистецтва. В Матеріалах V Міжнародної науково-практичної конференції, Психолого-педагогічні проблеми вищої і середньої освіти в умовах сучасних викликів: теорія і практика (Т. 2, с. 142). Харків: Стиль-Издат.

SECTION 16.
PÉDAGOGIE ET ÉDUCATION

- [4] Михайлова, Л. М., Пагава, О. В., & Проніна, О. В. (2020). Словник термінів і понять сучасної освіти (Л. М. Михайлова, Заг. ред.). Євро-Волинь.
- [5] Музика, О. (2010). Проблема професійного саморозвитку особистості майбутнього художника-педагога в процесі фахової підготовки. Отримано з https://dspace.udpu.edu.ua/bitstream/6789/6577/1/Muzyka%20O%20Problema_profesijnogo_samorozvytku_osobystosti_maybutnogo_hudoghnyka-pedagoga_v_protsesi_fahovoyi_pidgotovky.pdf
- [6] Саюк, В. І. (2012). Професійна компетентність як основа розвитку сучасного викладача в системі післядипломної педагогічної освіти. Нова педагогічна думка, 3(71), 57-61.